

natum. At vero, qui observator hujus decreti extiterit gratiam atque misericordiam, vitamque æternam a benignissimo Domino nostro Jesu Christo consequi mereatur.

Datum XIV die Kalendarum Maii per manus Humberti, cancellarii sanctæ sedis apostolicæ, in Lateranensi basilica, pontificatus nostri anno tertio.

III.

NICOLAI PAPÆ I BULLA PRO MONASTERIO SUBLACENSI

(Anno 858-867.)

[Muratori, *Antiq. Ital.*, tom. V.]

NICOLAUS episcopus, servus servorum Dei, dilectissimo filio nostro AZZONI religioso abbati et presbytero, et monachis de venerabili monasterio sanctissimi Patris Benedicti, et sanctæ virginis Scholasticæ, quod ponitur in Sublacu, suisque successoribus tibi Deo servientibus et introeuntibus, in perpetuum.

Cum piæ desiderium voluntatis, etc., tradimus et confirmamus religiositati tuæ regimen et abbatiam monasterii; confirmamus omnia quæ nostri prædecessores pontifices, imperatores et reges, etc., Montem Cervariam ad castellum faciendum, fundum Maranorum, fundum Conticuli, fundum Rubiano, montem Arsulæ, etc. Scriptum per manum Gregorii, notarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ, indictione I. Legimus. Data in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, anno, Deo propitio, pontificatus dompi Nicolai summi pontificis et universalis papæ, imperii vero domni Ludovici, piissimi imperatoris Augusti, et a Deo coronato, magno imperatore X jubente, die 20 Augusti, indictione I.

IV.

EPISTOLA NICOLAI I AD ADONEM ARCHIEPISCOPUM VIENNENSEM.

(Anno 858-867.)

[Bosco, *Bibliotheca Floriacensis*, pag. 53.]

NICOLAUS episcopus, servus servorum Dei, reverendissimo, et sanctissimo confratri nostro Adoni archiepiscopo.

Decretum perpetuum Viennensis Ecclesiæ, quod reverenter petiit sanctitas tua a sede apostolica, et humiliter expostulavit, ut privilegium antiquum a patribus nostris et prædecessoribus, Viennensi sacræ sedi renovaremus: auctoritas hujus sanctæ sedis, quia digna res petebatur, non abnuit. Sicut ergo ab antecessoribus nostris beato scilicet Leone, vel a reliquis pene ad nostra tempora, tuis antecessoribus præstitum est largitione apostolica, ut ad privilegium Viennensis Ecclesiæ septem provinciæ pertinerent: in quibus præsul ipsius, vices nostras agens, conventus synodales indiceret, et jura ecclesiastica juste et regulariter definiret: et Juri Viennensis Ecclesiæ, septem oppida vel civitates Gratianopolis scilicet, Valentia, Dia, Alba Vivarium, Geneva et Tarentasia, perpetuo subjectæ manerent, ita et Mauriana nunc noster præsulatus, futuris temporibus firmum et invulsum durare præsentis decreto constituit: et ut ad potestatem et dituonem Viennensis metropolis pertineant inviolabiliter definit. Neque tamen propterea Tarentasiensis Ecclesiæ pontifex, jus sibi collatum perdat. Quia nec hoc Viennensis archiepiscopus primas ipsius a nostra auctoritate postulavit ut in aliquibus oppidis sibi commissis non ordinet. Et ad se cum opportunum viderit non advocet, sed sub jure Viennensis archiepiscopi ita se positum semper sciat, ut per dispositionem illius omnia hæc agat: et ad synodum ipsius vocatus pariter cum ipsis sibi concessis occurrat, et quantum ad generalem observantiam attinet, nihil præter auctoritatem Viennensis præsulis despicere præsumat. Sitque humiliter subditus, sicut ab antecessoribus nostris salubriter institutum est. Viennensi Ecclesiæ, ut liberius dignitatem suam a nobis sibi concessam postmodum habere et tenere prævaleat: ne si aliter fecerit aut præsumperit, non solum concessa amittat, sed etiam propter inobedientiam, durius damnatus in futurum humilietur.

D obitum, abbatibus venerabilis monasterii sanctæ Dei genitricis Mariæ, siti Balnei in Massa, in perpetuum.

Quoniam semper sunt concedenda quæ rationabilibus congruunt desideriis, oportet ut devotio conditoris piæ constructionis oraculi in privilegiis præstandis minime denegetur. Igitur quia postulasti a nobis, quatenus baptismalem ecclesiam Dei genitricis semperque Virginis Mariæ honore constru-

X.

ADRIANUS II.

I.

BULLA ADRIANI II JOANNI EPISCOPO ARIETINO CONCESSA PRO FUNDATIONE MONASTERII S. MARIE IN BALNEO IN EMILIA.

(Anno 871, Idus Nov.)

[Apud Mittarelli, *Annal. Camaldul.*, III, append. 1.]

ADRIANUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio JOANNI reverendissimo sanctæ Aretinæ Ecclesiæ episcopo diebus vitæ tantummodo, et post

ctam in Massa, quæ vocatur Balneum, juris sanctæ Romanæ cui, Deo auctore, deservimus Ecclesiæ, tibi ad monasterium ædificandum regendumque cum Dei timore dispensandum, missa præceptione mutatis scilicet fontibus, in ecclesiam Domini Salvatoris in medio prædictæ Massæ loco constructam, ubi facilior populi concursus esse videtur, concedere deberemus. Nos autem inclinati precibus tuis alacri devotione impertimur assensum, ut ex hoc lucri potissimum præmium a conditore omnium Deo possimus promereri, si venerabilia loca opportune ordinata per vos ad meliorem fuerint statum perducta. Per hujus itaque præcepti paginam, jam supra memoratam ecclesiam Dei Genitricis cum contiguis ædificiis et tanto terræ ac vinearum spatio in circuitu, quantum jam dicta ecclesia Domini Salvatoris habere dignoscitur, ita ut, quod residuum fuerit, prædictæ ecclesiæ Domini Salvatoris pertineat, a præsentî sexta indictione, in integrum ad monasterium construendum, donec Deo juvante advixeris, tibi concedimus; simulque et silvam in territorio Aretino juris tuæ proprietatis, quam tu ipse beato Petro apostolo per donationis paginam contulisti, quam etiam tuo studio ad cultum ex parte perduxisti; cum casis ibidem constructis et Deo propitio construendis, terris, vineis, campis, pratis, pascuis, rivis et fontibus, cultis vel incultis tibi intra fines denominatos largimur diebus vitæ tuæ; id est ab una parte de petra ficta ad Jugum Majus, inde in Castellionem, atque iterum a summo Montionia, inde ad Thetolitium, et inde ad Stilum Filioli; dimisso Stilo a manu dextra, per viam ambulantem per Pontecellum, et ab alio latere territorium et Massa, quæ vocatur Balneum, juris sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Post discessum vero tuum eidem monasterio in perpetuum confirmamus, eadem duntaxat ratione, ut abbas, qui pro tempore inibi ex eadem congregatione electus, et ordinatus fuerit, servos Dei monachos, quos in eodem monasterio aggregare poterit, sub castitate et modestia regulari atque monasticâ disciplina regulæ, scilicet sancti Benedicti, ut paterfamilias Dei timorem præ oculis habens exinde ioveat atque gubernet. Hoc etiam præsentî statuto decernimus, ut nullius alteri Ecclesiæ ditionibus juris conditione, nisi sanctæ nostræ, cui Dei auctore præsidemus, Ecclesiæ, constitutum monasterium submitatur. Quamobrem et omnem cujuslibet Ecclesiæ sacerdotem quamlibet habere dictionem præter sedem apostolicam prohibemus; ita sane ut nisi ab abbate monasterij fuerit invitatus, nec missarum ibidem solemnia quispiam celebrare præsumat. Episcopo vero sanctæ Ficoelensis Ecclesiæ, cujus diocesis esse videtur, cum ab abbate ipsius monasterij fuerit invitatus ibi missas canere, altaria consecrare, dignosque viros ad sacerdotale ministerium promovere, licentiam non denegamus; nec liceat aliqui successorum nostrorum pontificum in monasterium beneficiario jure cuilibet homini largiri, quod sedis apostolicæ defensione decernimus

A proprii tantum abbatis regimine pollere feliciter. Abbate scilicet ab hac luce migrante, successor ei de propria congregatione communi omnium consensu de eo dignus eligatur, et ad nostram vel successorum nostrorum præsentiam veniens consecrationis manus absque dilatione percipere mereatur, a quo tunc non majus quam unius libræ argenti exenium exigatur, ita sane ut ab eis successoribusque eorum singulis quibusque indictionibus pensionis nomine et rationibus ecclesiasticis viginti auri solidi Lucani difficultate postposita persolvantur. Res autem omnes, quas nunc prædictum monasterium habere videtur, vel Dominus eidem conferre dignatus fuerit, et ex prædictis rebus juris hujus nostræ sanctæ Romanæ Ecclesiæ salariis videlicet, atque colonitiis, tam mobiles quam immobiles abbas ipsius monasterij diligenter laborare et gubernare, atque cum Dei timore dispensare procuret non propria lucra sectando, alicubi aggregare, sibi usurpare, et fratribus auferre præsumat. Neque de immobilibus locis quidpiam donare, vendere, vel quolibet modo obligare vel alienare pertentet, sed omnia in proprii monasterij usu Salariorumque jure pro monachorum ibidem Deo famulantium sustentatione, luminarium concinnatione, hospitum et pauperum receptione, integritate salva in perpetuum et immutata persistant. Igitur, qui hujus apostolici privilegii sanctionem parvipendere et in aliquo violare præsumperit, ac malitiose ipsius monasterij res vel familiam tractare aut diripere vel auferre præsumperit, seu ipsos monachos de fontium immutatione molestaverit, aut extraneum cujuslibet ordinis clericum sæculari potentia virtuteve in præfato monasterio abbatem eligere conatus fuerit, in quem omnis ipsius monasterij monachicus cœtus elegerit, pariter cum eo qui sibi nomen abbatis usurpare tentaverit, sacrosancti corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi participatione, donec respiscat, alienus existat. Si quis autem judiciorum Dei immemor contra hoc nostrum apostolicum præceptum quocunque tempore agere tentaverit, et non in omnibus conservator extiterit, perpetuo anathematis vinculo maneat innodatus. Qui vero custos et conservator fuerit, cœlestis benedictionis gratiam, Christo Domino largiente, consequi mereatur.

D Bene valete. Scriptum per manum Pauli scribarii, secundicerii sanctæ sedis apostolicæ, Idus Novembrias, indictione 6, imperante domino piissimo Ludovico a Deo coronato, anno 23 regni ejus, anno ab incarnatione Domini octingentesimo octuagesimo septimo.

II.

ADRIANI II BULLA PRO MONASTERIO CORBEIENSI.

(Anno 867-872.)

Corbeiam recipit in clientelam apostolicam, et confirmat donationes ei factas.

[Apud Schaten, *Annal. Paderborn.*, I, 174.]

ADRIANUS EPISCOPUS, servus servorum Dei, ADAL-

CARIE religioso abbati venerabilis monasterii sanctorum martyrum Stephani atque Viti, quod nuncupatur Nova Corbeia, et per te eidem venerabili monasterio, in perpetuum.

Convenit apostolico moderamini pia religione potentibus benevola compassione succurrere, et poscentium animis salacri devotione congruum impartiri assensum; ex his enim lucri potissimum præmium a conditore omnium Domino promeremur, dum venerabilia loca opportune ordinata ad meliorem sive firmiorem fuerint sine dubio statum perducta. Et ideo cum constet religionem tuam nostræ sollicitudini pontificis satis humiliter suggessisse, quatenus præfatum monasterium sub perenni S. sedis apostolicæ, cuilibet indigni præesse dignoscimur, recipere dignaremur, decernentes scilicet, atque apostolica auctoritate modis omnibus statuentes ut et idem monasterium privilegii nostri decore finetenus vigeat, et monachi, qui illic Domino quotidianis laudibus famulantur, de propriæ congregationis collegio post tuum discessum deinceps, quem divinitate summa annuente omnes concorditer elegerint, ordinandi habeant facultatem. Et quia asseris nomina, tum ipsum monasterium munificentia principum in prædiorum facultatibus ditatum fuisse petis et suggeris, ut tam hoc, quod nunc possidet, quam etiam quod a fidelibus illis fortassis oblatum sive collatum fuerit, emissa præceptione confirmare nihilominus dignaremur; super quibus non solum in Domino gavisi sumus, verum etiam quia pia esse conspeximus, ut moris est apostolica, ad tibi hæc impendenda amore Dei illecti, votis tuis favere decrevimus. Quapropter a præsentis sextæ indictione jam dictum monasterium in apostolicæ auctoritatis defensionem imo perpetuam recepimus tuitionem, et omnia prædia illius tam ea, quæ a glorioſis principibus, vel aliis Christianis ibi collata sunt et concessa, quam illa, quæ deinceps, præstante Domino, conferri poterunt et concedi ibidem, sive mobilia sive immobilia, confirmavimus, et ut a quolibet non usurpentur, invadantur, aut rapiantur, auctoritate apostolica promulgamus, jubemus ac definimus, nihilominus inviolabiliter apostolicam censuram ad nostræ mercedis augmentum decernimus, ut omne fas atque omnem licentiam habeant monachi ejusdem monasterii talem de suis abbatem deligere, qualem omnium vota concorditer postulaverint, et sibi præficiendum fore, uno animo, gratia S. Spiritus suffragante, illic Domino famulantes voluerint, nec quisquam præsumat alienum seu extraneum illic unquam abbatem con-

A Dominum demigraveris, vel tempore succedenti ab unanimitate omnium eligantur, qui vitam et omnem monasterialem ordinem teneant, et cuncta cum timore Dei et reverentia regularis disciplinæ dispensare summopere faciant, statuentes apostolica censura sub divini iudicii attestazione, et anathematis interdictu, ut nulli unquam parvo aut magno homini, cujuscunque sit dignitatis vel ordinis, liceat hanc nostræ auctoritatis, quam pio intuitu promulgavimus, sanctionem infringere, aut floccipendere, vel in toto, sive in parte, quoquo modo violare; et si, quod non credimus, temerario ausu quisquam vel nunc vel unquam transgredi, contemnere, violare, aut hanc nostram præceptionem infringere præsumperit, et non in omnibus observaverit, sciat se anathematis vinculis innodandum, et a regno Dei penitus sequestrandum. Qui autem verus custos hujus apostolicæ præsanctionis studiosus observator extiterit, benedictionem et misericordiam, vitamque æternam a Domino Deo nostro consequi mereatur. Scriptum per manum Stephani, notarii cameræ sacræ Romanæ Ecclesiæ, imperante domino nostro, piissimo, perpetualiter Augusto Ludovico a Deo coronato, magno imperatore, anno 18, et post consulatum ejus anno 24 mense Octobris, indictione 6. Bene valete. Data Idus Octobris per manus Sergii, primicerii defensorum sanctæ sedis apostolicæ.

III.

C ADRIANI PAPÆ II EPISTOLA AD SALOMONEM REGEM BRITANNORUM ^a.

(Anno 867-72.)

Mittit ei brachium Leonis papæ III valliumque Dolensi antistiti.

[Apud Marten., *Thes. Anecd.*, tom. III.]

Dilectissimo filio amantissimoque SALOMONI Britannicæ duci cum omnibus suis fidelibus, ADRIANUS, nutu Dei papæ, perennem in Domino salutem.

Sublimitas vestræ potestatis intelligat nos veraciter per inducias septem dierum a Deo postulasse condignum vestræ petitionis responsum. Transactis autem septem diebus, nobis et omnibus Romanis in oratione et jejuniis perdurantibus, visum est mihi et tribus meis cardinalibus, Spiritu sancto revelante, ut de corpore B. Leonis papæ vobis transmitteremus, quia grande munus est. Igitur notum vobis sit, filii charissime, omnibusque Christianis illic habitantibus, quod nos cum nostrorum auctoritate brachium supradicti Leonis papæ ad illuminationem, adiutorium, et defensionem vestræ regionis char-

est sanctissimus Leo, qui per invidiam Romanorum a pedis, tribus vicibus reliquias illius in anno frequentent; et inde votum Romanam eundi, quod voverunt, nostro libitu et auctoritate adimpleant. Pallium quoque, quod fratri et coepiscopo nostro Festiniano postulastis, cum privilegio suo vestras dirigimus charitati. Valete in Christo, fideles Britanniae habitatores.

XI. STEPHANUS V.

EPISTOLA STEPHANI V AD ADALGARIUM ARCHIEPISCOPUM HAMBURGENSEM.
(Anno 891.)

[Lappenberg, *Hamburgisches Urkund.*]

STEPHANUS episcopus, servus servorum Dei, reverendissimo et sanctissimo ADALGARIO, sanctae Hamaburgensis Ecclesiae archiepiscopo et confratri nostro, et post te in eadem Ecclesia, in perpetuum.

Cum pia desiderium voluntatis et laudandae devotionis intentio apostolicis sit semper studiis adjuvanda, cura est sollicitudinis adhibenda ut ea quae legaliter geruntur, et aequitatis formae conveniunt, nulla valeant refragatione perturbari, sed irrefragabili jure, Deo auctore, debeant permanere. Et ob hoc apostolicis promulgatis sanctionibus propria unicuique quae rationi suppetant, possidenda fas exigit confirmari. Et quoniam postulasti ut privilegium tuae faceremus Ecclesiae et apostolica tuitione roboravisset, eandem in pristinum manere statum concedimus. Et apostolico jure firmamus tibi tuaeque sanctae Hamaburgensi Ecclesiae successoribusque tuis illam dignitatem et fines proprios, cum praediis omnibus et parochiis et omnibus rebus mo-

bilibus vel immobilibus, cum mancipiis utriusque sexus possidere et tenere, quam pia memoriae Gregorius, antecessor noster, Ansgario, antecessori tuo quem archiepiscopum in tua ordinavit Ecclesia, concessit, stabilito scilicet jure et cunctis finibus quas Ludovicus, pia memoriae imperator, et Ludovicus, ejus filius, tuam voluerunt habere Ecclesiam et imperiali diffinierunt potestate. Decernimus autem, ut potestatem habeas ordinandi episcopos infra tuam parochiam et diocesim, ita tamen, ut sub tua tuaeque Ecclesiae, salva dignitate ipsius, maneant potestate. Si quis autem contra hujus nostrae auctoritatis privilegium ire tentaverit, et quoquomodo in parte vel in toto frangere nisus fuerit, sit excommunicatus a corpore et vivifico sanguine Domini nostri Jesu Christi, et sanctae Dei Ecclesiae aditu et conventionem separatus. Observator autem hujus nostrae admonitionis et jussionis habeat benedictionem omnipotentis Dei, beatorumque apostolorum et nostram, qui eorum fungimur vicariatione.

Scriptum per manum Joannis, scrinarii sanctae Romanae Ecclesiae, in mense Maio, indictione undecima.

SUPPLEMENTUM AD SCRIPTORES ECCLESIASTICOS SÆCULI IX. QUORUM ANNUS EXPRIMITUR.

ANNO DOMINI DCCC.

SMARAGDI MONACHI S. MAXIMINI PRÆFATIO IN EXPOSITIONEM PSALMORUM.

Exponit quam utilis sit psalmorum meditatio.

(Apud Marten., *Ampl. Coll.*, tom. I, 63.)

Incipit præfatio a Smaragdi presbyteri.

Hanc expositionem psalmorum de dictis plurimo-

* Cum hic Smaragus presbyteri tantum sibi as-

rum in brevi collegimus patrum, ut ejus brevitati nocivum demat fastidium, et cordis ejus proficuum sumat titulum, non eum esse outamus qui sancti